

***Oameni și obiceiuri din satele comunei Borod, Județul Bihor*, Editura
Universității din Oradea, 2016, 693 p.**

Coordonator: Prof.univ.dr. Petru Mihancea

Intenția demersului meu *vis-à-vis* de problematica diversă și complexă a volumului de față, *Oameni și obiceiuri din satele comunei Borod, județul Bihor*¹, sub coordonarea d-lui Prof.univ.dr. Petru Mihancea, este de a atrage atenția că cercetările făcute în această subzonă etnografică a Crișului Repede oferă cititorului, mai mult sau mai puțin avizat, un model de cunoaștere a unei realități trecute și prezente, aflată însă, într-o perioadă de *destructurare*, de profunde mutații socio-economico-culturale.

Lucrarea de față oferă prin conținutul ei dens, un plus de cunoaștere, și de înțelegere, asupra preocupărilor celor ce populau lumea satelor comunei Borod și, pe această bază, un plus de explicație asupra unor fenomene și fapte de natură istorică, socio-culturală și etno-folclorică din aceste așezări.

Au trecut vremurile *țărănimii discrete* când se vorbea despre țăran, sau în cel mai fericit caz se vorbea în numele lui. Țăranul vorbea puțin, fie că nu era întrebat, fie că nimeni nu stăruia să-i asculte păsurile, ne mai vorbind de gândurile, ideile sau înțelepciunea sa. Dreptul de a gândi era doar al celor puternici, iar cuvintele aparțineau învățaților. Lor li se cerea doar *supunere și muncă*. Așa s-ar putea scrie pe scurt istoria unei lumi *ascunse și tăcute*, dar o lume care hrănea prin truda și sudoarea ei pe toți *comunitarii*. Așezată înadins, cum spune filosoful din Lancrăm, Lucian Blaga, în *jurul bisericii și al cimitirului, adică în jurul lui Dumnezeu și al morții*², lumea satului, călită la școala “sfintei sărăcii”, a creat o cultură materială și spirituală, care peste timp a devenit un *sigiliu* prin care validăm unicitatea acesteia.

Astăzi lumea satului traversează un moment de criză, începe să-și piardă spiritul *strămoșilor*, al *sfintei tradiții*, arătându-se mai mult ca oricând vulnerabilă, sensibilă la contagierea noului, modernului, dispusă să iasă din acel angrenaj al trecutului, al tăcerii, al anonimatului și să accepte să vorbească despre sine, despre problemele noi și complicate cu care se confruntă. Situația disperată în care se află de mai bine de un sfert de veac, a generat o realitate nouă

¹ Petru Mihancea (coordonator), *Oameni și obiceiuri din satele comunei Borod, Județul Bihor*, Editura Universității din Oradea, 2016, 693 p.

² Lucian Blaga, *Elogiu satului românesc* (Discurs de recepție la Academia Română) în volumul *Discursuri de recepție la Academia Română*, Editura Albatros, București, 1980, p. 256.

confuză în care greutățile, dificultățile, apărute, parcă au prins-o nepregătită. Acum s-a trezit peste noapte cu pluripartidismul la ușă, cu corupția în ogradă, cu noul tip de sărăcie mult mai apăsător, cu șomajul, a cărui semnificație nu o cunoștea, dar acum o simte, cu nelegiuiri care nu-i erau specifice (alcoolism, viol, violență domestică, crime de tot felul etc.). Asemenea fenomene străine satului, credem că i-a determinat pe locuitorii lui, să-și depășească condiția de *truditori ai gliei* și spectatori în fața istoriei.

Creionarea volumului de față *Oameni și obiceiuri din satele comunei Borod, Județul Bihor*, sub coordonarea d-lui Prof.univ.dr. Petru Mihancea, a pornit de la argumentul că "*cine nu-și cunoaște trecutul, nu merită să aibă viitor*", astfel autorii, prin scrisul lor au surprins aspecte geografice, istorice, etnografice, folclorice, socio-culturale și desigur economice ale satelor comunei Borod. S-au oprit cu *acribie* asupra cercetării ocupațiilor, meșteșugurilor, datinilor, obiceiurilor, cântecelor și descântecelor, etc., atât ale românilor, cât și ale celorlalte etnii care conviețuiesc în acest spațiu. Sunt descrise și analizate meșteșugurile populare, gospodăria și casa tradițională, portul și obiceiurile de peste an, precum și cele din ciclul *veacului de om*, ce stau sub emblematica triadă (nașterea, căsătoria și moartea). Poate nicăieri, în nici o monografie, nu am întâlnit unitățile de măsura tradiționale explicitate ca în această carte. Câți mai știu, ne întrebăm retoric, ce înseamnă FONTUL, MERȚA, VICA, CĂBELUL etc.

Un loc aparte în paginile cărții este dedicat oamenilor de seamă ai comunei, care fac cinste locuitorilor și locurilor populate de aceștia.

Prin tocul înmuiat în dragoste de neam, întru rostirea slovei strămoșești, autorii ne duc la origini acolo unde *captivii oralității* au plămădit și priment etnosul nostru, în aceea lume născătoare de mister a satului. Aici, pe lângă boi la arat și semănat, la secerat, la horele satului și în șezători, prin *spațiul ondulat*, la păscut oile s-au născut doinele, baladele, legendele, cântecele de dor și jele, de dragoste și urât, de haiducie și de cătănie.

"Bade de le secerat
Tă cu vorba mai mânat
Amu-i vremea de cules
Și-ncă tu nu ți-ai ales"

"Frunză verdi foi dă fagi,
Hai, măi badi să fim dragi
C-amândoi suntem săraci.

Și n-avem nici boi nici vaci.
Când ți-o veni să te culci
Om trăi cu buze dulci,
Om mânca pită cu ceapă
Ș-om be liniștiți o apă.
Ș-om trăi cu buze moi,
Ca ș-alții cu patru boi
Ș-om trăi cu buze dulci
Ca alții cu șase junci”.

”Pe unde trece doru
Nu poți ara cu plugu
Că doru ardi pământu
De-ncremenește și gându”

Și tot aici s-a născut și blestemul :

”Mănâncete badi amaru
Când îi me pă drum cu caru
Da nici amaru nu te mânci
Numa caru ți-să strâci
Că bugat amar ți-o fi
Că-i sta-n drum și lii tomni”

O dată în plus, am spune că volumul de față, pe lângă aspectele satului tradițional își propune să illustreze și o realitate contemporană, o stare de fapt actuală ce poartă vorbire *despre colectivizare, electrificare, industrializare, școală, biserică, primărie, poștă și alte instituții satești*.

Nu vreau să mă consider o victimă a lumii rural-pastorale, în sensul că iubesc prea mult acest tărâm mult alduit de Dumnezeu, plin cu legende, basme, cântece, strigături, balade și multă voie bună, dar trebuie să spun că această cultură minoră, creație a acelor captivi ai oralității s-a născut și plămădit la școala Sfintei sărăcii, pe prispa, târnațul dorului, pe drumurile jalei și ale urâtului, și de la care, se adapă toate marile modele culturale. Aici, în acest univers s-a plămădit de către acești tăcuți ai istoriei cântecul, snoava, bocetul, basmul și câte altele, în condițiile în care ei au fost plugari, păcurari,

meșteri, compozitori, textieri, povestitori și interpreți. Promit că nu voi conțeni să exprim prin scrisul meu iubirea, dragostea, atașamentul și respectul față de acest mare anonim Măria sa țăranul, față de acest apostol al satului românesc (chiar dacă în destrucție) și față de spațiul mioritic cel populează.

Așa cum mersul la biserică reprezintă un act de sacralitate maximă pentru omul lumii satului, așa mi-am asumat și eu misia prin aceste gânduri să fac cunoscute manifestările spirituale, ale acestor trudnici ai pământului, cum apar ele în graiul celor ce populează această lume a satului, revărsată din Țara Beiușului, Crasna, Zărand, Barcău și până în Țara Codrului.

Dr. Vasile Todinca